

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Valtioneuvoston asetus sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 4 §:n muuttamisesta

1 Pääasiallinen sisältö

Valtioneuvoston asetuksella sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 4 §:n muuttamisesta olisi tarkoitus muuttaa osaamiskeskusten lukumäärää ja toimialueita siten, että jatkossa kullakin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021, jäljempänä *järjestämislaki*) 35 §:ssä tarkoitettulla yhteistyöalueella olisi yksi sosiaalialan osaamiskeskus. Niiden lisäksi olisi yksi ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus, jonka toimialue käsittäisi koko maan.

Lisäksi jatkossa erityisenä valtionavustuksena maksettaisiin pelkästään 1,5 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin. Nykyisin edellä mainitun lisäksi erityisenä valtionavustuksena maksettu 0,75 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskukselle pohjoismaisten yhteistyöverkoston luomiseksi kaikkien osaamiskeskusten käyttöön poistettaisiin.

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2025.

2 Asian tausta ja asetuksenantovaltuudet

Asian tausta

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain (1230/2001) mukaan sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan tarkoituksena on luoda ja ylläpitää koko maan kattava alueellinen yhteistyörakenne sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi. Toiminnasta vastaavat alueelliset sosiaalialan osaamiskeskukset, joiden toimialueet kattavat kaikki hyvinvointialueet. Näiden lisäksi toimii ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus, Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området, jonka toimialue käsittää koko maan. Osaamiskeskuksista ja niiden toimialueista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Sosiaalialan osaamiskeskuksia on nykyisin yhdeksän, joista Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus on sopimuksellisesti jaettu kahdeksi yksiköksi.

Pääministeri Petteri Orpon hallitus on sopinut vuosien 2025–2028 julkisen talouden suunnitelmasta. Hallitus on tehnyt päätökset, joilla parannetaan julkisen talouden kestävyyttä ja luodaan edellytykset velkaantumisen kasvun taittamiseen. Ratkaisuissa on pyritty suojaamaan tulevan hyvinvoinnin kannalta keskeiset työ, turvallisuus ja osaaminen. Kokonaisuudessa on huomioitu päätösten oikeudenmukaisuus. Vuoden 2024 talousarviossa momentille 33.60.63 valtionavustukseen sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (kiinteä määräraha) on myönnetty 2 250 000 euroa. Kehysriihessä on päätetty 1 miljoonan euron vähennyksistä vuodesta 2025 alkaen momentille 33.60.63. Samalla on päätetty vähentää sosiaalialan osaamiskeskusten määräksi 5–6. Ruotsinkielinen osaamiskeskus on tarkoitus säilyttää.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Asetuksenantovaltuudet

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 1 §:n 1 momentin mukaan osaamiskeskuksista ja niiden toimialueista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 6 §:n 4 momentin mukaan valtionavustuksen määräytymisperusteiden keskinäisistä painokertoimista, ruotsinkielisen osaamiskeskuksen valtionavustuksen osuudesta sekä erityisen valtionavustuksen osuudesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

3 Asian valmistelu

Asetusehdotus on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä. Asetusehdotus perustuu hallituksen kehysriihen päätökseen. Kiireellinen valmisteluajataulu ei ole mahdollistanut asetusvalmistelun perusvalmisteluvaiheessa työryhmätyöskentelyä eikä erillisten selvitysten hankkimista. Sosiaali- ja terveysministeriö on hyödyntänyt valmistelussa olemassa olevia tietoaineistoja sekä sosiaalialan osaamiskeskuksilta tietopyynnöllä saatuja tietoja. Lisäksi valmistelussa on hyödynnetty Nordic Healthcare Groupin vuonna 2022 valmistunutta Sosiaalialan osaamiskeskuksien soteuudistuksessa -loppuraporttia. Erityisen valtionavustuksen perusteeseen ehdotettavasta muutoksesta on kuultu sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukuntaa.

Asetusmuutosehdotuksesta järjestettiin lausuntokierros ajalla 26.6.2024-13.8.2024. Lausunnon antoi yhteensä 59 tahoja. Lausuntopalautetta ja sen huomioimista käsitellään tarkemmin perustelumuistion jaksossa 6.

Asetusmuutosehdotuksen valmisteluasiakirjat ovat julkisessa palvelussa osoitteessa <https://stm.fi/hanke?tunnus=STM047:00/2024> tunnuksella STM047:00/2024.

4 Nykytila ja keskeiset ehdotukset

Nykytila

Osaamiskeskusten toimialueet ja tehtävät

Sosiaalialan osaamiskeskuksista ja niiden toiminnasta säädetään sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetussa laissa ja sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1411/2001).

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 1 §:n mukaan sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan tarkoituksena on luoda ja ylläpitää koko maan kattava alueellinen yhteistyörakenne sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi. Toiminnasta vastaavat alueelliset sosiaalialan osaamiskeskuksien (osaamiskeskus), joiden toimialueet kattavat hyvinvointialueet. Ruotsinkielisen väestön tarpeita varten on lisäksi ruotsinkielinen osaamiskeskus. Osaamiskeskuksista ja niiden toimialueista säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Saman pykälän 2 momentin mukaan osaamiskeskuksen voivat muodostaa kunkin toimialueen hyvinvointialueet yhdessä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten, maakunnan liittojen, aluehallintovirastojen, järjestöjen ja yritysten sekä muiden sosiaali- ja terveysalalla toimivien eri tahojen kanssa.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen (1411/2001) 1 §:ssä säädetään osaamiskeskusten toimialueista. Sosiaalialan osaamiskeskuksien ja niiden toimialueiden ovat

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

seuraavat: 1) Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Itä-Uudenmaan, Keski-Uudenmaan, Länsi-Uudenmaan, Vantaan ja Keravan sekä Päijät-Hämeen hyvinvointialueet; 2) Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Varsinais-Suomen hyvinvointialueen; 3) Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Kymenlaakson ja Etelä-Karjalan hyvinvointialueet; 4) Häme-Satakunnan sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan hyvinvointialueet; 5) Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Etelä-Pohjanmaan, Keski-Pohjanmaan ja Pohjanmaan hyvinvointialueet; 6) Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Keski-Suomen hyvinvointialueen; 7) Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Etelä-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Kainuun hyvinvointialueet sekä 8) Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittää Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueet. Edellä mainittujen osaamiskeskusten ohella toimii ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus, Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området, jonka toimialue käsittää koko maan.

Sosiaalialan osaamiskeskuksia on nykyisin yhdeksän, joista Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus on sopimuksellisesti jaettu kahdeksi yksiköksi. Näin ollen sosiaalialan osaamiskeskuksia on yhteensä tällä hetkellä kymmenen. Helsingin kaupunki on kuulunut Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen.

Kunkin osaamiskeskuksen tehtävänä on sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 2 §:n mukaan toimialueellaan turvata: 1) sosiaalialalla tarvittavan asiantuntemuksen kehittyminen ja välittyminen; 2) peruspalvelujen kehittyminen sekä erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen kehittyminen ja välittyminen; 3) sosiaalialan perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen ja käytännön työn monipuolinen yhteys; 4) sosiaalialan tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoiminnan toteutuminen; sekä 5) muiden 1 §:n 1 momentin tavoitetta palvelevien tehtävien toteutuminen.

Lisäksi osaamiskeskusten tehtävänä on turvata valtakunnallista väestöpohjaa edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen kehittyminen ja välittyminen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetussa neuvottelukunnassa erikseen sovittavan työnjaon pohjalta.

Sosiaalialan osaamiskeskukset osallistuvat lasten päivähoidon ja varhaiskasvatuksen kehittämiseen osana sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tehtäviään, kun toiminnassa on kyse lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisestä tai palvelujen kehittämisestä.

Toiminnassaan sosiaalialan osaamiskeskukset kehittävät alueella yhteistyössä hyvinvointialueiden, sekä muiden toimijoiden kanssa sosiaalihuollon palveluja sekä toteuttavat tutkimus-, kokeilu- ja kehittämistoimintaa alueellisten erityis- ja asiantuntijapalveluiden tuottamiseksi. Ne toimivat aktiivisesti myös valtakunnallisten ohjelmien alueellisessa toimeenpanossa sekä osallistuvat lainsäädännön valmisteluun ja alueelliseen toimeenpanoon.

Hyvinvointialueuudistuksen yhteydessä sosiaalialan osaamiskeskuksia koskevaan sääntelyyn tehtiin niin sanotun Sote 100 -lain yhteydessä muutos, jossa hyvinvointialueet tulivat keskeisiksi toimijoiksi sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnan organisoimisessa. Muutos on turvannut sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnan kytkeytymistä hyvinvointialueisiin ja tuonut sosiaalialan osaamiskeskuksia vahvemmin osaksi kehittyvää hyvinvointialueiden koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (jäljempänä *TKKI-toiminta*). Sote 100 -lain yhteydessä tehty muutos myös mahdollistaa, että sosiaalialan osaamiskeskukset ovat mukana yhtenä toimijana hyvinvointi- ja yhteistyöalueille rakentuvan sosiaali- ja terveydenhuollon tutkimuksen ja kehittämisen kokonaisuuden muodostumisessa. Aiemmat TKKI-rakenteet ovat painottuneet lähes yksinomaan terveydenhuollon kehittämiseen ja sosiaalihuollon osalta olemassa olevia TKKI-rakenteita ei ole ollut.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Osaamiskeskusten hallinto

Osaamiskeskustoiminnan ja osaamiskeskuksen hallinnon järjestämisestä säädetään sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 3 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan osaamiskeskustoiminta ja osaamiskeskuksen hallinto järjestetään 1 §:n 2 momentissa tarkoitettujen osaamiskeskuksen muodostavien tahojen keskinäisen sopimuksen mukaisesti.

Ellei 1 momentin nojalla toisin sovita, sosiaalihuollon koulutustoiminnan järjestämiseen sovelletaan kuitenkin edelleen sosiaalihuoltolain (710/1982) 52 §:ää. Sosiaalihuoltolain 52 §:n mukaan hyvinvointialue ja sosiaalihuollon henkilökunnan koulutuksesta huolehtiva oppilaitos tai korkeakoulu voivat sopia sosiaalihuollon toimintayksiköiden käyttämisestä sosiaalihuollon koulutustoiminnan järjestämiseen.

Käytännössä osaamiskeskustoiminta ja keskuksen hallinto voidaan järjestää joko erillisen oikeushenkilön muotoon tai sopimus pohjaisella mallilla. Nordic Healthcare Group toteutti kevään 2022 aikana riippumattoman selvityksen sosiaalialan osaamiskeskusten nykytilanteesta sekä kartoituksen sote-uudistukseen liittyvän siirtymän turvaamisesta ja lain valmistelua tukevista näkökulmista. Selvityksen loppuraportin mukaan nykyisillä sosiaalialan osaamiskeskuksilla on hallinnollisesti erilaisia muotoja: voittoa tuottamattomat osakeyhtiöt, yhdistys pohjaiset ratkaisut, sopimus pohjaiset ratkaisut sekä hyvinvointialueiden yhteydessä toimivat osaamiskeskukset. Osakeyhtiö pohjaisia ovat seuraavat sosiaalialan osaamiskeskukset: Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området - FSKC Oy, Pikassos Oy ja Socom Oy. Sosiaalialan osaamiskeskus Verso toimii osana Päijät-Hämeen hyvinvointialueen organisaatiota, Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Vasso osana Varsinais-Suomen hyvinvointialueen organisaatiota sekä Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus KOSKE osana Keski-Suomen hyvinvointialuetta. ISO:n taustalla on voittoa tavoittelematon yhdistys, jossa kaikki toiminta-alueen hyvinvointialueet ovat osallisina. Sopimuksellisia organisaatioita ovat POSKE ja Socca. SOnet BOTNIA on hallintomalliltaan sopimus pohjainen verkosto-organisaatio¹.

Nordic Healthcare Groupin vuonna 2022 julkaistun selvityksen mukaan kaikkien sosiaalialan osaamiskeskusten vuosibudjetti oli yhteensä noin 13 000 000 euroa. Valtio oli maksanut sosiaalialan osaamiskeskuksille noin 3 350 000 euroa ja kunnat 980 000 euroa. Hankerahoitusta sosiaalialan osaamiskeskukset saivat noin 6 740 000 euroa. Palvelutuotannosta osaamiskeskukset saivat yhteensä noin 1 780 000 euroa. Kokonaisrahoitus eri osaamiskeskusten välillä vaihtelee 300 000 eurosta 2 000 000 euroon.² On kuitenkin hyvä huomata, että sosiaalialan osaamiskeskusten rahoitus pohja on muuttunut sitten selvityksen valmistumisen. Esimerkiksi sosiaaliasiavastaavan toiminnan siirryttyä monella alueella osaksi hyvinvointialueiden omaa toimintaa ovat palvelutoiminnan tuotot oleellisesti pienentyneet tai jääneet kokonaan pois sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksesta. Myös hankerahoitukseen on joltain osin ollut saatavissa vähemmän rahoitusta selvityksen valmistuttua. Selvityksessä ei myöskään ole juurikaan kuvattu Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskusten saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tehtävää työtä.

Vuoden 2024 rahoitustasolla väestömäärän ja toiminta-alueen pinta-alan mukaan maksettava osaamiskeskuskohtainen valtionavustus vaihtelee 112 000 eurosta 657 000 euroon.

---

¹ Nordic Healthcare Group, Sosiaalialan osaamiskeskukset soteuudistuksessa, Organisoituminen, tehtävät ja hallinto, Loppuraportti 3.6.2022 sekä tietopyyntö sosiaalialan osaamiskeskuksiin 7.5.2024.

² Nordic Healthcare Group, Sosiaalialan osaamiskeskukset soteuudistuksessa, Organisoituminen, tehtävät ja hallinto, Loppuraportti 3.6.2022

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Henkilöstö ja sitoumukset

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 4 §:n mukaan osaamiskeskustoimintaa varten tulee olla sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisesti valittu johtaja ja muuta toiminnan toteuttamiseksi tarvittavaa henkilöstöä. Henkilöstössä tulee olla edustettuna riittävästi tieteellistä pätevyyttä, sosiaalialan kehittämiseen liittyvää asiantuntemusta sekä kokemusta hallintotehtävistä. Henkilöstö voi siten olla palvelussuhteessa joko suoraan oikeushenkilöksi organisoituneeseen osaamiskeskukseen tai johonkin yksittäiseen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun osaamiskeskukseen muodostavaan tahoon. Tarkoituksena on, että sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 6 §:ssä ehdotettu valtionavustus kohdennetaan lähinnä tämän pysyväisluonteisen henkilöstön palkkaukseen. (HE 154/2001 vp, s. 18).

Nordic Healthcare Groupin selvityksen mukaan osaamiskeskusten henkilöstömäärässä on suurta vaihtelua. Sosiaalialan osaamiskeskuksissa on usein hanketyöntekijöitä vakituisia työntekijöitä enemmän. Nordic Healthcare Groupin tekemään selvitykseen ja toukokuussa 2024 toteutettuun tietopyyntöön pohjautuen työntekijöitä kaikissa sosiaalialan osaamiskeskuksissa on yhteensä noin 150 henkilöä. Tämä luku pitää sisällään sekä vakituisen henkilöstön että hanketyöntekijät. Vähimmillään joissakin sosiaalialan osaamiskeskuksissa oli vain neljä työntekijää, kun taas muutamissa sosiaalialan osaamiskeskuksissa oli yhteensä lähes kaksikymmentä työntekijää tai enemmän.³

Nykyisillä sosiaalialan osaamiskeskuksilla on henkilöstön lisäksi erilaisia sovittuja ja suunniteltuja hankkeita. Osa käynnissä olevista hankkeista kestää useamman vuoden. Lisäksi osaamiskeskuksilla on erilaisia sopimuksia. Osaamiskeskuksilla on esimerkiksi asiantuntijatyön hankintasopimuksia ja asiantuntijapalveluiden myyntisopimuksia sekä vuokrasopimuksia, leasing-sopimuksia laitteistoon liittyen, tilitoimistosopimuksia ja työterveyshuoltosopimuksia. Osa sopimuksista ajoittuu useammalle vuodelle. Sosiaalialan osaamiskeskukset ovat myös osallisina sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden sopimuksissa.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunta

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 5 §:n mukaan sosiaali- ja terveysministeriön yhteydessä toimii valtioneuvoston neljäksi vuodeksi kerrallaan asettama sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunta. Neuvottelukunnan tehtävänä on muodostaa osaamiskeskustoiminnan valtakunnalliset linjaukset, huolehtia kunkin osaamiskeskusten toiminnan erityisistä painoalueista sopimisesta sekä muutoinkin yhteen sovittaa ja tukea osaamiskeskusten toimintaa. Neuvottelukunnan tulee myös lausuntoja antamalla tai muutoin ottaa kantaa periaatteellisesti tärkeisiin osaamiskeskustoimintaa tai osaamiskeskusten hallintoa koskeviin kysymyksiin sekä tehdä tarvittaessa ehdotuksia lainsäädännön kehittämiseksi.

Pykälän 2 momentin mukaan neuvottelukunnassa tulee lisäksi sopia valtakunnallista väestöpohjaa edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamista koskevasta työnjaosta sekä huolehtia näiden palvelujen järjestämistä ja tuottamista koskevien sopimus- ja rahoitusmenettelyjen kehittämisestä.

Pykälän 3 momentin mukaan neuvottelukunnan kokoonpanosta ja tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

---

³ Nordic Healthcare Group, Sosiaalialan osaamiskeskukset soteuudistuksessa, Organisoituminen, tehtävät ja hallinto, Loppuraportti 3.6.2022 sekä tietopyyntö sosiaalialan osaamiskeskuksiin 7.5.2024

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n mukaan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunta hoitaa sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 5 §:ssä säädettyjen tehtävien lisäksi ne tehtävät, jotka määrätään erikseen valtioneuvoston tekemässä neuvottelukunnan asettamis päätöksessä.

Pykälän 2 momentin mukaan neuvottelukuntaan kuuluu kunkin sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:ssä mainitun osaamiskeskuksen edustajan lisäksi sosiaali- ja terveysministeriön, opetusministeriön, Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen, Suomen Kuntaliiton ja sosiaalialan valtakunnallisten järjestöjen edustaja. Lisäksi neuvottelukunnassa ovat edustettuna sosiaalialan oppilaitokset ja aluehallintovirastot.

Pykälän 3 momentin mukaan neuvottelukunta asetetaan neljäksi kalenterivuodeksi kerrallaan. Nykyinen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunta on asetettu toimikaudeksi 1.3.2022–31.12.2025.

Valtionavustuksen määräytymisperusteet

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 6 §:n mukaan osaamiskeskustoiminnan tukemiseksi suoritetaan valtionavustusta. Valtionavustus maksetaan sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisesti määräytyvälle oikeushenkilölle.

Valtionavustuksen yleisiä määräytymisperusteita ovat kunkin osaamiskeskuksen toimialueen asukasluku ja pinta-ala. Ruotsinkieliselle osaamiskeskukselle suoritettavan valtionavustuksen määräytymisperusteena on kuitenkin ruotsinkielisen väestön osuus koko maan väestöstä. Yhdelle tai useammalle osaamiskeskukselle voidaan lisäksi myöntää erityistä valtionavustusta sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun tai muun valtakunnallisen erityistehtävän suorittamiseksi.

Valtionavustuksen määräytymisperusteiden keskinäisistä painokertoimista, ruotsinkielisen osaamiskeskuksen valtionavustuksen osuudesta sekä erityisen valtionavustuksen osuudesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 3 §:n mukaan suomenkielisten osaamiskeskusten valtionavustus jaetaan kunkin osaamiskeskuksen toimialueen asukasluvun ja pinta-alan perusteella. Näiden määräytymisperusteiden mukaan maksetaan se osuus valtionavustuksen kokonaismäärästä, josta on ensin vähennetty 2 momentissa tarkoitetun ruotsinkielisen sosiaalialan osaamiskeskuksen valtionavustuksen sekä 4 §:ssä tarkoitetun erityisen valtionavustuksen määrä. Määräytymisperusteiden keskinäinen painoarvo määräytyy siten, että valtionavustuksesta maksetaan asukasluvun perusteella 80 prosenttia ja pinta-alan perusteella 20 prosenttia.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:ssä säädetään erityisen valtionavustuksen perusteista. Erityisenä valtionavustuksena maksetaan: 1) 0,75 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskukselle pohjoismaisten yhteistyöverkostojen luomiseksi kaikkien osaamiskeskusten käyttöön sekä 2) 1,5 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin. Hallituksen esityksen mukaan erityistehtäviä määriteltäessä kuullaan sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukuntaa (HE 154/2001 vp, s. 20).

Pykälän 2 momentin mukaan sosiaali- ja terveysministeriö ja 1 momentissa säädetyt osaamiskeskukset sopivat keskenään tarkemmin valtionavustuksen käytöstä.

Lisäksi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 7 §:ssä säädetään valtionavustusta koskevista menettelytapasäännöksistä.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Saamansa valtionavustuksen lisäksi osaamiskeskukset rahoittavat toimintaansa lisäksi niillä maksuilla, joita ne saavat myymistään asiantuntijapalveluista ja hyvinvointialueiden niille osoittamista tehtävistä. Joillain alueilla hyvinvointialueet myös rahoittavat osaamiskeskusten toimintaa erillisillä rahoitusosuuksilla.

Koulutus- ja tutkimustoiminnan järjestäminen hyvinvointialueilla ja yhteistyöalueilla

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 32 §:ssä säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta hyvinvointialueella. Järjestämislain 32 §:n mukaan hyvinvointialue vastaa alueellaan tehtävälänsä koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet huomioiden. Lisäksi hyvinvointialue muun muassa koordinoi ja ohjaa palvelutuotannossa tapahtuvaa integroitua kehittämistyötä sekä osallistuu kansalliseen ja alueelliseen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämiseen ja toimii yhteistyössä kuntien sekä koulutus-, kehittämis- ja tutkimustoimintaa harjoittavien organisaatioiden kanssa.

Järjestämislain 36 §:n mukaan samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyösopimus valtuustokausittain. Yhteistyösopimuksen tarkoituksena on varmistaa yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden työnjakoa, yhteistyötä ja yhteensovittamista. Yhteistyösopimuksessa on sovittava muun muassa koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan toteuttamisesta sekä yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen koordinaatio-, ohjaus- ja neuvontatehtävistä näissä toiminnoissa.

Hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksen sisällöstä ja valmistelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (309/2023) 3 §:n mukaan sen lisäksi, mitä järjestämislain 36 §:n 3 momentin 7 kohdassa säädetään, yhteistyösopimuksessa on osana mainitussa kohdassa tarkoitettua strategista suunnitelmaa ja sen toteuttamista sovittava muun muassa yhteistyöalueella toimivien sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetussa laissa tarkoitettujen sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnan ja tavoitteiden yhteensovittamisesta koko yhteistyöaluetta ja hyvinvointialueiden toimintaa tukevaksi kokonaisuudeksi. Lisäksi pykälän 3 momentin mukaan Pohjois-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden tulee sopia yhteistyöstä saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämisessä ottaen huomioon järjestämislain 33 §:ssä tarkoitettu Lapin hyvinvointialueen valtakunnallinen kehittämistehtävä sekä sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 4 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettut tehtävät. Pykälän 4 momentin mukaan kaksikielisten hyvinvointialueiden tulee sopia yhteistyöstä ruotsinkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kehittämisessä ottaen huomioon järjestämislain 33 §:ssä tarkoitettu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valtakunnallinen kehittämistehtävä sekä sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n 2 momentissa tarkoitettun ruotsinkielisen sosiaalialan osaamiskeskusten tehtävät.

Eduskunnan vastauksessa (EV 111/2021 vp — HE 241/2020 vp) hallituksen esitykseen eduskunnalle hyvinvointialueiden perustamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen järjestämisen uudistusta koskevaksi lainsäädännöksi sekä Euroopan paikallisen itsehallinnon peruskirjan 12 ja 13 artiklan mukaisen ilmoituksen antamiseksi eduskunta hyväksyi muun muassa lausuman (lausuma 9), jonka mukaan eduskunta edellyttää, että sosiaalihuollon tutkimusrahoituksen taso turvataan ja sosiaalihuoltoon luodaan yliopistosairaaloita vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet.

Keskeiset ehdotukset

Valtioneuvoston asetuksella sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 4 §:n muuttamisesta olisi tarkoitus muuttaa osaamiskeskusten lukumäärää ja toimialueita siten, että jatkossa kullakin yhteistyöalueella olisi yksi sosiaalialan osaamiskeskus. Niiden lisäksi olisi yksi ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus, jonka toimialue käsittäisi koko maan.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Lisäksi jatkossa erityisenä valtionavustuksena maksettaisiin 1,5 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin. Nykyisin edellä mainitun lisäksi erityisenä valtionavustuksena maksettu 0,75 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskukselle pohjoismaisten yhteistyöverkoston luomiseksi kaikkien osaamiskeskusten käyttöön poistettaisiin.

5 Pääasialliset vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Valtion talousarviossa oli varattu määrärahaa sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa varten vuosittain 3,5 miljoonaa euroa vuoteen 2014 asti. Sen jälkeen määrärahaan on kohdistunut useita leikkauksia ja useana vuonna eduskunta on myöntänyt talousarvion käsittelyn yhteydessä lisärahoitusta leikkauksia korvaamaan. Vuodesta 2018 lähtien määräraha on ollut vuosittain noin 3 miljoonaa euroa, vaikka julkisen talouden suunnitelman taso on ollut alhaisempi (2–2,25 miljoonaa euroa). Vuoden 2023 talousarviossa osaamiskeskuksen määräraha oli eduskunnan myöntämän lisämäärärahan (0,5 miljoonaa euroa) jälkeen 3,5 miljoonaa.

Vuoden 2024 talousarviossa momentille 33.60.63 valtionavustukseen sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (kiinteä määräraha) on myönnetty eduskunnan myöntämän 200 000 euron lisämäärärahan jälkeen 2 450 000 euroa. Kehysriihessä on vuonna 2024 päätetty 1 miljoonan euron vähennyksistä vuodesta 2025 alkaen momentille 33.60.63. Näin ollen vuoden 2025 alusta sosiaalialan osaamiskeskuksille maksettavan valtionavustuksen määrä olisi yhteensä 1 250 000 euroa. Sosiaalialan osaamiskeskusten valtionavustuksen määrä vähenisi lähes puoleen aiemmasta.

Asetusehdotuksen mukaan myös osaamiskeskusten määrä vähenisi. Nykyään sosiaalialan osaamiskeskuksia on kymmenen ja jatkossa niitä olisi vain kuusi. Nykytilan kuvauksessa kuvatulla tavalla sosiaalialan osaamiskeskusten vuosibudjetista iso osa koostuu hankerahoituksesta. Nordic Healthcare Groupin vuonna 2022 julkaistun selvityksen mukaan kaikkien sosiaalialan osaamiskeskusten vuosibudjetin ollessa yhteensä noin 13 000 000 euroa, oli hankerahoituksen osuus siitä noin 6 740 000 euroa. Palvelutuotannosta osaamiskeskukselle saivat yhteensä noin 1 780 000 euroa. Valtion rahoitus oli tuolloin noin 3 350 000 euroa. Näin ollen merkittävä osa osaamiskeskusten rahoituksesta on aiemminkin tullut muuta kautta kuin valtionavustuksena. Selvityksen toteuttamisen jälkeen useissa sosiaalialan osaamiskeskuksissa on tapahtunut muutoksia toiminnan organisoitumisessa siten, että sosiaalialan osaamiskeskuksia on tiiviimmin kytketty hyvinvointialueiden toimintaan. Tämä on sosiaalialan osaamiskeskusten oman arvion mukaan vähentänyt ulkopuolisen rahoituksen osuutta vuoden 2022 jälkeen.

Valtionavustus on ollut kuitenkin sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan perusrahoitus, jolla on turvattu osaamiskeskusten perusrakenteen ylläpito kaikissa osaamiskeskuksissa (tilat sekä noin 2 henkilön työpanos/osaamiskeskus) rahoitustason ollessa noin 3 miljoonaa euroa. Vuoden 2024 rahoitustason laskun jälkeen myös valtionrahoituksella kustannettavan vakituisten henkilöstön määrä on pienentynyt. Riittävä toiminnan vakituinen resurssi on edellytys myös hanketoiminnan toteuttamiselle. Sosiaalialan osaamiskeskusten nykyisenkin rahoituksen on nähty rajoittavan toimintaa.

Valtionavustuksen yleisiä määräytymisperusteita ovat kunkin osaamiskeskuksen toimialueen asukasluku ja pinta-ala. Ruotsinkieliselle osaamiskeskukselle suoritettavan valtionavustuksen määräytymisperusteena on kuitenkin ruotsinkielisen väestön osuus koko maan väestöstä. Yhdelle tai useammalle osaamiskeskukselle voidaan lisäksi myöntää erityistä valtionavustusta. Kehysriihessä päätetyn määrärahan vähennyksen

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

johdosta valtionavustuksen määrän voidaan arvioida vähenevän lähes puoleen tämän vuoden tasosta. Toisaalta sosiaalialan osaamiskeskuksien lakisääteiset tehtävät eivät ole vähenemässä. Päätös vähentää rahoitusta ei ole asetusmuutoksen vaikutus, mutta siitä aiheutuvia vaikutuksia käsitellään asetusmuutosta koskevassa vaikutusten arvioinnissa, sillä muutos ajoittuu samaan aikaan asetusmuutoksen kanssa ja sillä on asetusmuutoksen kanssa samanaikaisia vaikutuksia sosiaalialan osaamiskeskustoiminnalle.

Ehdotuksen mukaan asetusmuutos tulisi voimaan vasta 1.7.2025, jotta ehdotettujen muutosten valmisteluun jäisi riittävästi aikaa. On hyvä huomata, että 1.7.2025 saakka 1 250 000 euron rahoituksen jakaisi kymmenen sosiaalialan osaamiskeskusta ja vasta sen jälkeen jäljelle jäävä rahoitus jakaantuisi uusille toimialueille sijoittuville kuudelle sosiaalialan osaamiskeskukselle.

Vuoden 2025 valtionavustuksissa tulisi huomioida sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueiden muutos kesken vuotta. Näin ollen valtionavustuspäätökset vuodelle 2025 tehtäisiin ensimmäiselle vuosipuoliskolle nykyisille sosiaalialan osaamiskeskuksille. Toiselle vuosipuoliskolle valtionavustuspäätökset tehtäisiin ehdotettavan uuden toimialueiden mukaisille sosiaalialan osaamiskeskuksille.

Päätökset valtionavustuksesta tehdään erikseen, mutta laissa sosiaalialan osaamiskeskuksista määritellyn rahoituksen jakautumisen mukaisesti ja huomioiden vuoden 2025 valtion talousarvioehdotuksessa varatun 1 250 000 euron määrärahan, vuoden 2025 arvioitu rahoitus jakautuisi ehdotetun siirtymäajan mukaiselle ajanjaksolle 1.1.-30.6.2025 osaamiskeskuksittain suunnilleen seuraavasti: Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus yhteensä 168 000 euroa, josta Päijät-Hämeen sosiaalialan osaamiskeskus Verson osuus n. 20 000 euroa ja Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Soccan osuus n. 148 000 euroa. Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 44 000 euroa, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 28 000 euroa, Pirkanmaan, Kanta-Hämeen ja Satakunnan sosiaalialan osaamiskeskus 87 000 euroa, Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus 50 000 euroa (sisältäen erityisen valtionavustuksen), Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 29 000 euroa, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 80 500 euroa, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus 106 000 euroa (sisältäen erityisen valtionavustuksen) ja ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus 32 000 euroa.

Vastaavasti asetuksen siirtymäajan päättymisen jälkeen yhteistyöaluetasoinen vuosittainen rahoitus muodostuisi arvioidusti seuraavasti: Etelä-Suomen yhteistyöalue 396 500, Länsi-Suomen yhteistyöalue 166 000, Sisä-Suomen yhteistyöalue 175 500, Itä-Suomen yhteistyöalue 191 500, Pohjois-Suomen yhteistyöalue 256 500 (sisältäen erityisen valtionavustuksen), ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus 64 000. Aikajaksolle 1.7.-31.12.2025 myönnettäisiin puolet edellä mainitusta rahoituksesta. Tarkat valtionavustusten määrät vuodelle 2025 lasketaan kuitenkin vasta valtionavustuspäätösten yhteydessä viimeisimpien väestötietojen pohjalta.

Vähenevä rahoitus voikin erityisesti vuoden 2025 alkupuoliskon aikana merkittävästi vaikuttaa sosiaalialan osaamiskeskusten kykyyn hoitaa niiden lakisääteisiä tehtäviä tuona aikana. Sosiaalialan osaamiskeskusten organisoituminen uusien toimialueiden mukaisesti voi viedä osaamiskeskusten resursseista ison osan ja tällä tavoin heikentää sosiaalialan osaamiskeskusten mahdollisuuksia keskittyä niille suunnattujen tehtävien hoitamiseen. Tätä vaikutusta voimistaa samaan aikaan toteutettava rahoituksen väheneminen, vaikka se onkin erillinen asetusmuutoksesta. Rahoituksen väheneminen voi johtaa myös joidenkin sosiaalialan osaamiskeskusten kohdalla siihen, että sosiaalialan osaamiskeskus ei pysty edes huolehtimaan lakisääteisestä henkilöstöstään, jolloin hallittu siirtyminen uuteen sosiaalialan osaamiskeskukseen ei toteudu. Riskinä voi olla jopa joidenkin sosiaalialan osaamiskeskusten äkillinen lopettaminen rahoituksen vähäisyyden vuoksi.

Perusrahoituksen väheneminen voi kuitenkin heikentää myös pitkällä aikavälillä sosiaalialan osaamiskeskusten mahdollisuuksia hoitaa lakisääteisiä tehtäviään, jolloin sosiaalialan osaamiskeskuksilla ei jatkossakaan olisi mahdollisuutta entisissä määrin kehittää sosiaalihuollon palveluja ja osallistua niitä

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

kehittäviin hankkeisiin. Sosiaalialan osaamiskeskuksille voi syntyä tarve arvioida uudelleen sitä tasoa, jolla he pystyvät huolehtimaan heidän tehtävistään. Tällöin on tärkeää arvioida alueellisista lähtökohdista käsin ja lainsäädännön reunaehdoista huolehtien ne keskeiset tehtävät, joita sosiaalialan osaamiskeskuksella on. Rahoitustason lasku voi myös johtaa siihen, että sosiaalialan osaamiskeskuksista joudutaan irtisanomaan osaavaa henkilöstöä. Tällöin on vaarana, että sosiaalialan osaamiskeskuksista menetetään sosiaalialan osaamista ja asiantuntemusta.

Toisaalta sosiaalialan osaamiskeskustoimintaa koskevan lain hallituksen esityksessä (HE 154/2001 s.19–20) todetaan valtionavustuksen osalta, että tarkoituksena on, että valtionavustus kohdentuisi osaamiskeskusten ydintoimintojen rahoitukseen, mutta kattaisi toiminnan vakiinnuttua vain suhteellisen pienen osan osaamiskeskustoiminnan kokonaiskustannuksista. Lisäksi todetaan, että valtionavustuksen kokonaisuuden on toiminnan laajuuteen nähden arvioitu jäävän suhteellisen pieneksi, eikä sillä olisi esimerkiksi merkittävää ohjausvaikutusta toiminnan kokonaisuuden kannalta. Näin ollen alun perin ei ole ollut tarkoituskaan, että valtionavustuksella katettaisiin koko sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan rahoitus, vaan vain suhteellisen pieni osuus.

Uusien sosiaalialan osaamiskeskusten luomisesta syntyisi lisäksi hallinnollisia kustannuksia. Uusien sosiaalialan osaamiskeskusten perussopimusten laadinnassa olisi luotava siirtymäratkaisut sille, miten aiemman toiminnan eli nykyisten sosiaalialan osaamiskeskusten omaisuus, henkilöstö, velvoitteet, sopimukset, tehtävät, hankkeet ja muu toiminta siirtyisi uusille osaamiskeskuksille käytettävissä olevan rahoituksen puitteissa. Tämä edellyttäisi sosiaalialan osaamiskeskuksen henkilöstön, omaisuuden, velvoitteiden, sopimusten, tehtävien ja hankkeiden läpikäyntiä ja arviointia. Myös nykyisille sosiaalialan osaamiskeskuksille syntyisi hallinnollisia kustannuksia. Nykyisten sosiaalialan osaamiskeskusten tulisi kartoittaa velvoitteensa sekä arvioida ja tehdä suunnitelma tarkoituksenmukaisimmista toimista jatkosuhteen. Näihin voidaan arvioida kuluvan erityisesti sosiaalialan osaamiskeskusten vakituisen henkilöstön työaika.

Toisaalta asetusmuutoksen pitkän aikavälin taloudellisena vaikutuksena voi mahdollisesti olla aiempaa kustannustehokkaampi toiminta, kun sosiaalialan osaamiskeskuksia olisi nykyistä vähemmän ja mahdollisia päällekkäisyyksiä karsiutuu toiminnasta pois.

Ehdotuksen mukaan erityisenä valtionavustuksena maksettaisiin jatkossa 1,5 prosenttia valtionavustuksen kokonaisuudesta Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin. Vaikka erityinen valtionavustus säilyy, sen merkitys saamenkielisten palvelujen kehittämisessä tulee pienemmäksi, joka vaikeuttaisi merkittävästi asetuksen mukaista toimintaa, mikäli koko toiminta katettaisiin tällä erityisellä valtionavustuksella. Arvioitu vuoden 2025 erityinen valtionavustus tulisi olemaan suunnilleen 18 750 euroa. Tarkat valtionavustusten määrät vuodelle 2025 lasketaan tämänkin osalta kuitenkin vasta valtionavustuspäätösten yhteydessä viimeisimpien väestötietojen pohjalta.

Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskukselle pohjoismaisten yhteistyöverkoston luomiseksi kaikkien osaamiskeskusten käyttöön poistettaisiin. Tällä voidaan arvioida olevan jonkun verran merkitystä Pohjoismaisen yhteistyön ylläpitämiseen. Arvioitu 0,75 prosentin rahoitus vuonna 2025 tulisi kuitenkin olemaan tasoltaan niin alhainen, ettei sillä olisi merkittävää toiminnallista merkitystä. Ehdotetun asetuksen mukaiset uudet sosiaalialan osaamiskeskuksat voivat toiminnassaan edelleen halutessaan ylläpitää pohjoismaista yhteistyötä hyödyntäen myös aiemmin rakentunutta yhteistyöverkosta.

Mikäli sosiaalialan osaamiskeskuksille osoitettaisiinkin 23.9.2024 julkaistussa valtion vuoden 2025 talousarviossa esitettyä enemmän rahoitusta, olisivat rahoituksen vähenemisestä johtuvat taloudelliset vaikutukset yllä kuvattua vähäisemmät. Toimialueiden uudistamisesta johtuvat taloudelliset vaikutukset säilyisivät kuitenkin ennallaan.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Muut vaikutukset sosiaalialan osaamiskeskuksiin sekä TKKI-tehtävien toteuttamiseen

Eduskunnan antamassa lausumassa eduskunta edellyttää, että sosiaalihuoltoon luodaan yliopistosairaaloita vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet.

Sosiaalialan osaamiskeskuksat ovat vuodesta 2001 lähtien luoneet ja ylläpitäneet koko maan kattavaa alueellista yhteistyörakennetta sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi, sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi. Verkostomainen ja monialainen työskentelytapa on tukenut sekä sosiaalialan tutkimusta ja kehittämistä että sosiaalialan tutkimus- ja kehittämistoiminnan yhteyttä muihin aloihin. Sosiaalialan osaamiskeskusten suhteellisen pienet resurssit ovat kuitenkin rajoittaneet niiden mahdollisuutta kattavasti toimia laajemmin tutkimusta ja käytännön työtä yhdistävinä toimijoina. Sosiaalialan osaamiskeskuksilla on muodostunut vaihtelevasti yhteistyötä perusterveydenhuollon kehittämistoiminnan kanssa.

Nyt ehdotettavalla muutoksella sosiaalialan osaamiskeskuksien toimialueet olisivat muuta sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä varten luotuja rakenteita vastaavat. Yhteistyöalueelle sijoittuvan sosiaalialan osaamiskeskuksen toimialueena olisivat samat hyvinvointialueet kuin muussakin sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tämä antaisi mahdollisuuksia tehdä tiiviimpää yhteistyötä myös sosiaalipalveluiden sekä alueen koulutusjärjestelmän kanssa. Yhteistyöalueiden kautta saataisiin myös laajempi tarkastelu tutkimus-, koulutus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan järjestämiseen ja koordinointiin ja luotua parempia edellytyksiä yhteistyöhön yliopistojen kanssa⁴. Ehdotuksen myötä myös yhteistyö terveydenhuoltoon voisi olla aiempaa sujuvampaa, kun molempien toimialueet olisivat samat. Ehdotettu muutos tukisi osaltaan eduskunnan lausuman toteuttamista sosiaalihuollon toimintarakenteiden osalta, sillä se loisi puitteet sille, että sosiaalihuoltoon voidaan luoda yliopistosairaaloita vastaavan kaltaiset, palvelujen kehittämistä, tutkimusta ja koulutusta tukevat toimintarakenteet. Ehdotus edistäisi myös Petteri Orpon hallitusohjelman tavoitetta varmistaa sosiaalitieteiden TKI-rakenteet.

Hyvinvointialue vastaa alueellaan tehtävälänsä koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnasta sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnalliset tavoitteet huomioiden. Sosiaalialan osaamiskeskusten laissa määritellyt tehtävät eivät ole erillisiä hyvinvointialueiden TKKI-tehtävistä, vaan sosiaalialan osaamiskeskuksista annettu laki mahdollistaa näiden TKKI-tehtävien osittaisen organisoiminnan rakenteet ylittävällä monitoimijaisella tavalla ja valtion tukemana. Hyvinvointialueet saavat myös yleiskatteellista rahoitusta niiden TKKI-tehtävistä huolehtimiseen. Hyvinvointialueiden on näin ollen myös, niin arvioidessaan, mahdollista tukea sosiaalialan osaamiskeskuksia taloudellisesti näiden turvatussa TKKI-tehtävien toteutumista toimialueellaan.

Lisäksi samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyösopimus, jossa tulee sopia koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan toteuttamisesta sekä yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen koordinaatio-, ohjaus- ja neuvontatehtävistä näissä toiminnoissa. Hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa on sovittava sosiaalialan osaamiskeskusten toiminnan ja tavoitteiden yhteensovittamisesta koko yhteistyöaluetta ja hyvinvointialueiden toimintaa tukevaksi kokonaisuudeksi. Pohjois-Suomen yhteistyöalueen hyvinvointialueiden tulee sopia yhteistyöstä saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämisessä ottaen huomioon Lapin hyvinvointialueen valtakunnallinen kehittämistehtävä sekä

---

⁴ Nordic Healthcare Group, Sosiaalialan osaamiskeskuksat soteuudistuksessa, Organisoituminen, tehtävät ja hallinto, Loppuraportti 3.6.2022

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksessa tarkoitetut tehtävät saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi. Asetusmuutos vastaisi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain asettamiin velvoitteisiin yhteistyöaluetasoisien koordinaation toteutumisesta sosiaali- ja terveydenhuollon TKKI-toiminnassa. Asetusmuutoksen vaikutuksena olisi myös aiempaa parempi yhteistyö yhteistyöalueilla ja sosiaalihuollon kehittämisen pysyvien rakenteiden syntyminen. Nämä voisivat johtaa myös tutkimustiedon parempaan välittymiseen yhteistyöalueilla ja sen johdosta laadukkaampiin sosiaalihuollon palveluihin.

Asetusmuutos tarkoittaisi sitä, että sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueet määriteltäisiin uudelleen yhteistyöalueiden mukaisesti. Lisäksi olisi yksi ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus, jonka toimialue käsittäisi koko maan. Asetusmuutoksella ei itsessään perustettaisi uusia tai lakkautettaisi nykyisiä sosiaalialan osaamiskeskuksia. Asetusmuutoksen seurauksena nykyisten sosiaalialan osaamiskeskusten tulisi kuitenkin arvioida asetusmuutoksen aiheuttamat muutostarpeet toimintaansa. Koska sosiaalialan osaamiskeskusten perustaminen perustuu sopimukseen, on mahdollista, että nykyisen sosiaalialan osaamiskeskusten pohjalle luodaan uusien toimialueiden mukainen sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen tarkoittama sosiaalialan osaamiskeskus. Toisaalta asetusmuutos ei myöskään estäisi nykyisiä sosiaalialan osaamiskeskuksia jatkamasta toimintaansa, vaikka niiden toimialue ei enää vastaisi asetuksen mukaisia uusia sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueita. Tällöin nykyiset sosiaalialan osaamiskeskukset eivät kuitenkaan enää olisi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisia sosiaalialan osaamiskeskuksia eivätkä ne voisi saada myöskään sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain mukaista valtionavustusta toimintaansa. Selkeyden vuoksi tällaisia mahdollisesti edelleen toimintaan jääviä entisiä sosiaalialan osaamiskeskuksia ei tulisi enää kutsua sosiaalialan osaamiskeskuksiksi.

Mikäli sosiaalialan osaamiskeskus päättyisi lopettamaan toimintansa, tulisi sen mahdollisesti järjestää yhteistoimintaneuvottelut sekä arvioida mahdollisuudet muun muassa tilojen, sopimusten ja hankkeiden siirtämisestä uusille sosiaalialan osaamiskeskuksille. Tätä varten sosiaalialan osaamiskeskusten tulisi käydä neuvotteluja uusien sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. Osaamiskeskusten uusien perussopimusten laadinnassa olisi luotava siirtymäratkaisut sille, miten aiemman toiminnan eli nykyisten sosiaalialan osaamiskeskusten omaisuus, henkilöstö, velvoitteet, sopimukset, tehtävät, hankkeet ja muu toiminta siirtyisi uusille osaamiskeskuksille käytettävissä olevan rahoituksen puitteissa. Lisäksi muodostettavan sosiaalialan osaamiskeskusten tulisi arvioida mikä olisi tarkoituksenmukaisin tapa muodostaa osaamiskeskus ja sen hallinto. Käytännössä osaamiskeskustoiminta ja keskuksen hallinto voidaan järjestää joko erillisen oikeushenkilön muotoon tai sopimus pohjaisella mallilla (HE 154/2001 vp, s. 17).

Asetusmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.7.2025. Näin ollen aika toiminnan uudelleen järjestämiseen ja neuvottelujen käymiseen on varsin lyhyt. Sosiaalialan osaamiskeskuksilta saatujen tietopyynnön vastausten perusteella osaamiskeskuksilla on myös vuoden 2025 loppuun ulottuvia hankkeita ja sitoumuksia. Neuvottelut näiden osalta tai esimerkiksi hankkeiden mahdollisesta siirtämisestä uusille sosiaalialan osaamiskeskuksille tulisi käydä ripeästi. Aikataulu uusien toimialueiden mukaisten sosiaalialan osaamiskeskusten muodostamiselle on hyvin tiukka. Toisaalta voi olla myös mahdollista nykyiselle sosiaalialan osaamiskeskukselle jatkaa toimintaansa ja esimerkiksi saattaa käynnistyneet hankkeet päätökseen, vaikka se ei enää jatkossa olisi valtioneuvoston asetuksen mukainen sosiaalialan osaamiskeskus. Haastetta lisää se, että sosiaalihuollon TKKI-toiminnot ovat vasta rakentumassa hyvinvointialueille ja erityisesti sosiaalihuollon osalta yhteistyöaluerakenteita vasta luodaan. Voimaantulo kesken vuotta voi aiheuttaa myös haasteita budjetoinnin näkökulmasta.

Muutosten valmistelu ja nykyisten osaamiskeskusten omaisuuden, henkilöstön, velvoitteiden, sopimusten ja hankkeiden sekä muiden toimintojen siirrot uudelle toimijalle edellyttävät nykyisen henkilöstön työpanosta

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

merkittävästi. Tämä voi haastaa varsinaisen tehtävän hoitoa siirtymäkauden aikana, joskin alueelliset muutosvalmiudet saattavat poiketa toisistaan.

Sosiaalityöhön kytkeytyy paikallisia toimintatapoja ja ominaispiirteitä. Sosiaalialan osaamiskeskusten sijoittuminen yhteistyöalueiden mukaisesti voisi yhtäältä johtaa paikallisen ja alueellisen asiantuntemuksen heikentymiseen. Alueelliset toimijat tuntevat paikalliset tarpeet ja ovat parhaita kehittämään alueellista toimintaa. Myös yhteistyöalueen reuna-alueelle sijoittuvien hyvinvointialueiden kehittämis- ja vaikuttamismahdollisuudet voisivat heiketä. Toisaalta sosiaalialan osaamiskeskusten sijoittuminen yhteistyöalueittain ei estä alueellisen osaamisen hyödyntämistä myös jatkossa. On myös mahdollista, että asetusmuutos vaikuttaisi nykyisten toimialueiden olemassa olevien yhteistyö- ja kehittämisrakenteiden toimivuuteen ja niiden jatkuvuuteen heikentävästi ja syntyisi päällekkäisiä kustannuksia, jos aiempaa tehtyä yhteistyötä ei pystyttäisi hyödyntämään uusien toimialueiden mukaisesti perustettavissa sosiaalialan osaamiskeskuksissa. Eri yhteistyöalueet sekä hyvinvointialueet ovat myös keskenään erilaisia ja kehittämishaasteet voivat joiltain osin poiketa toisistaan. Onkin tärkeää, että uusia sosiaalialan osaamiskeskuksia muodostettaessa sovitaan, että alueellisesta osaamisesta sekä yhteistyöalueen reuna-alueille sijoittuvien hyvinvointialueiden kehittämis- ja vaikuttamismahdollisuuksista pidetään myös jatkossa kiinni. Myös toimivista nykyisten sosiaalialan osaamiskeskusten yhteistyörakenteista voidaan sopia pidettävän kiinni.

Vaikutukset saamenkielisiin sosiaalipalveluihin

Asetusmuutoksen mukaan Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus käsittäisi Pohjois-Suomen yhteistyöalueeseen kuuluvat hyvinvointialueet. Nykyisellään Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus on käsittänyt Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin hyvinvointialueet. Näin ollen Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseen tulisivat mukaan myös Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue ja Kainuun hyvinvointialue ja sosiaalialan osaamiskeskusten toimialue laajenisi. Asetusmuutoksen mukaisen toimialueiden muutoksen ei voida suoraan katsoa vaikuttavan saamelaisien oikeuksien toteutumiseen.

Perustuslain 17 §:n mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Saamelaisien oikeudesta käyttää saamen kieltä viranomaisessa säädetään lailla. Lisäksi 121 §:n mukaan saamelaisilla on saamelaisien kotiseutualueella kieltään ja kulttuuriaan koskeva itsehallinto sen mukaan kuin lailla säädetään. Asiasta säädetään saamelaiskäräjistä annetulla lailla. Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaan viranomaisilla on velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Viranomaisen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava viranomaisen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Asetusmuutoksessa ehdotetaan Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin maksettavan erityisen valtionavustuksen säilyttämistä ennallaan. Kuitenkin asetusmuutoksen kanssa samaan aikaan on tarkoitus kehysriihen päätöksen mukaisesti vähentää sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksesta miljoona euroa. Näin ollen, kun Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle maksettava erityinen valtionavustus on 1,5 prosenttia valtionavustuksen kokonaisuudesta, tarkoittaa se myös Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle maksettavan erityisen valtionavustuksen määrän vähentymistä. Saamelaiskäräjien lausuntokierroksella antaman lausunnon mukaan Posken saamelaisyksikön kannalta aiemmat leikkaukset sosiaalialan osaamiskeskusten rahoitukseen ovat tarkoittaneet sitä, että valtionavustus vuodelle 2024 on noin 33 750 euroa. Tämä mahdollistaa vain yhden osa-aikaisen suunnittelijan palkkauksen 40–50 % työajalla, joka on jo merkittävästi heikentänyt toiminnan mahdollisuuksia. Nyt asetusmuutoksen kanssa samaan aikaan tehtävä rahoituksen leikkaus mahdollistaisi enää yhden määräaikaisen suunnittelijan

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

palkkauksen 20 % työajalla, kun huomioidaan palkkakuluissa myös erilaiset virkaehtosopimusten mukaiset lisät ja korotukset.

Toisaalta osaamiskeskusten rahoitus on ainakin osittain päällekkäistä valtionavustuksen kanssa, jota maksetaan saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen hyvinvointialueille saamenkielisten sosiaali- ja terveystalvelujen turvaamiseksi ja kehittämiseksi. Lisäksi järjestämislain 33 §:n mukaan Lapin hyvinvointialueen tehtävänä on tukea saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä koko maassa. Hyvinvointialueiden rahoituksesta annettuun lakiin (617/2021) on sisällytetty yhdeksi rahoituksen määräytymistekijäksi saamenkielisyyslisää, joka osoitetaan Lapin hyvinvointialueelle korvaamaan saamelaisten kielellisten oikeuksien turvaamisen aiheuttamaa lisäkustannusta. Näin ollen ensisijainen tapa turvata saamenkielisten sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä on Lapin hyvinvointialueen tehtävänä.

Asetusmuutoksella ei puututa saamelaisten kieltä ja kulttuuria koskevaan itsehallinnolliseen asemaan, vaan säädetään sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueista ja säilytetään erityinen valtionavustus Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin. Asetusmuutoksella ei myöskään vaikutettaisi perustuslain mukaiseen saamelaisten oikeuteen asioida viranomaisessa äidinkielellään. Mikäli Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukselle maksettavan erityisen valtionavustuksen määrä kasvatettaisiin, tarkoittaisi se rahoituksen vähenemistä muilta sosiaalialan osaamiskeskuksilta ja voisi entisestään lisätä riskiä, että ne eivät selviäisi niiden lakisääteisistä tehtävistä. Lisäksi ruotsinkieliselle sosiaalialan osaamiskeskukselle maksetaan valtionavustuksen kokonaismäärästä osuus, joka vastaa ruotsinkielisen väestön osuutta koko maan väestöstä, joka on noin 5,2 %. Saamelaisia on eri arvioiden mukaan Suomessa noin 10–11 000, joka olisi prosentteina noin 0,2 % luokkaa. Jos näitä ryhmiä pitäisi verrokkina, olisi hyvin vaikea perustella saamenkielisten palvelujen tukemista merkittävästi isommalla prosenttiosuudella rahoituksesta kuin nyt esitettävä 1,5 %. Nyt ehdotuksen mukaan rahoitukseen tehtävät vähennykset kohdentuvat kaikkiin sosiaalialan osaamiskeskuksiin samassa suhteessa, jota tosin toimialuejaon muutos hieman muuttaa suhteessa nykytilanteeseen. Saamelaiskäräjien kanssa on käyty 25.9.2025 saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaiset neuvottelut.

6 Lausuntopalaute

Luonnoksesta valtioneuvoston asetukseksi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen 1 ja 4 §:n muuttamisesta saatiin 59 lausuntoa. Lausuntopalaute on luettavissa julkisessa palvelussa osoitteessa <https://stm.fi/hankkeet/tunnuksella/STM047:00/2024>.

Lausunnon antoivat: opetus- ja kulttuuriministeriö, valtiovarainministeriö, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL, Centria-ammattikorkeakoulu, Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området, Etelä-Karjalan hyvinvointialue, Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue, Etelä-Pohjanmaan liitto, Helsingin kaupunki, Helsingin yliopisto - valtiotieteellinen tiedekunta, HUS Kuntayhtymä, Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy, Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO, Itä-Suomen yliopisto, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, Jyväskylän yliopisto, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy, Kainuun hyvinvointialue, Kainuun liitto, Kajaanin ammattikorkeakoulu Oy, Kanta-Hämeen hyvinvointialue, Karelia Ammattikorkeakoulu Oy, Keski-Suomen hyvinvointialue, Keski-Suomen liitto, Kunta- ja hyvinvointialueyöntantajat KT, Kymenlaakson hyvinvointialue, LAB-ammattikorkeakoulu, Lapin hyvinvointialue ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Lapin yliopisto, Laurea-ammattikorkeakoulu Oy, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue, OAMK Oy, Oy Vaasan ammattikorkeakoulu - Vasa yrkeshögskola Ab, Pikassos Oy, Pirkanmaan hyvinvointialue, Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue,

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Pohjois-Savon hyvinvointialue, Päijät-Hämeen hyvinvointialue ja sosiaalialan osaamiskeskus Verso, Saamelaiskäräjät, Satakunnan ammattikorkeakoulu Oy, Satakunnan hyvinvointialue, Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry, Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan neuvottelukunta, Sosiaalityön tutkimuksen seura, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Suomen Lääkäriliitto - Finlands Läkarförbund, Svenska Finlands folkting, Tampereen ammattikorkeakoulu, Turun ammattikorkeakoulu, Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Socca, Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, Vantaan ja Keravan hyvinvointialue, Varsinais-Suomen hyvinvointialue, Varsinais-Suomen liitto, Österbottens välfärdsområde - Pohjanmaan hyvinvointialue, Etelä-Karjalan liitto ja Keski-Pohjanmaan liitto.

Valtaosa lausunnonantajista kannatti ja piti tarkoituksenmukaisena koota sosiaalialan osaamiskeskustoiminta hyvinvointialueiden yhteistyöalueille asetusluonnoksen mukaisesti. Uudistuksen myötä toimialueet ovat yhtenevät muiden sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueiden toimintojen kanssa. Aluejaon nähtiin mahdollistavan selkeämmät yhteistyöaluetasoiset sosiaalihuollon TKKI-rakenteet. Aluejaon nähtiin myös mahdollistavan tiiviimmän yhteistyön TKKI-toiminnassa. Lisäksi muutamassa lausunnossa katsottiin, että muutos voi vahvistaa sosiaalihuollon ja terveydenhuollon integraatiota.

Uusien osaamiskeskusten vahvuutena nähtiin laaja väestöpohja, joka mahdollistaa kattavammat tutkimus- ja kehittämishankkeet. Tämän lisäksi laaja toiminta-alue mahdollistaa myös vaativien erityiskysymysten tutkimisen sekä esimerkiksi toiminnan keskittämisen. Toisaalta joissakin lausunnoissa katsottiin, että uusi osaamiskeskusten aluejako voi heikentää paikallista ja alueellista asiantuntemusta. Yhdessä lausunnossa myös esitettiin vain yhtä valtakunnallista sosiaalialan osaamiskeskusta.

Valtakunnallisesta ruotsinkielisestä osaamiskeskuksesta lausuneiden osalta valtaosa piti tärkeänä ruotsinkielisen osaamiskeskuksen säilyttämistä. Vain yksittäiset lausunnonantajat eivät kannattaneet ruotsinkielisen osaamiskeskuksen säilyttämistä. Näissä lausunnoissa perustellumpana nähtiin erilaisten kieli- ja kulttuurivähemmistöjen huomioiminen kaikkien osaamiskeskusten toiminnassa.

Lausunnoissa kannatettiin laajasti Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukseksi osoitettavaa erityistä valtionavustusta. Toisaalta huomiota kiinnitettiin erityisen valtionavustuksen määrään, joka voi vaarantaa lakiin perustuvan valtakunnallisen tehtävän hoitamista. Saamelaiskäräjät ehdottivat lausunnossaan siirtymistä kiinteään korvamerkittyyn resurssiin prosenttiosuuden sijaan. Lisäksi joissakin lausunnoissa tuotiin esiin, että erityisen valtionavustuksen perusteita tulisi arvioida tarkemmin, jotta osaamiskeskusten toiminta pystyisi vastaamaan monimuotoistuvan väestön tarpeisiin.

Erityisen valtionavustuksen poistamista pohjoismaisten yhteistyöverkostojen luomiseksi ei kannatettu. Samalla kuitenkin osassa laununtoja todettiin, että asetusmuutoksen kanssa saaman aikaan tehtävän sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksen leikkauksen johdosta erityisen valtionavustuksen kokonaismäärä olisi jatkossa niin pieni, ettei ole tarkoituksenmukaista jatkaa erityistä valtionavustusta.

Valtaosa lausunnonantajista ei kannattanut ehdotettua 1.7.2025 voimaantuloa. Tarkoituksenmukaisempaa ajankohtana voimaantulolle pidettiin 1.1.2026. Toisaalta muutamissa lausunnoissa ehdotettua voimaantuloa pidettiin perusteltuna.

Valtaosa lausunnonantajista katsoi, että vaikutuksia ei ole arvioitu riittävällä tavalla. Osa lausunnonantajista katsoi esimerkiksi, että uuden aluejaon vaikutuksia ja kokonaisrahoituksen riittävyyttä ei ole arvioitu riittävästi. Asetusluonnoksessa ei ole arvioitu, miten rahoituksen leikkaus vaikuttaa esimerkiksi osaamiskeskuksen lakisääteisten tehtävien toteuttamiseen. Lisäksi vaikutusten arvioinnissa ei ole arvioitu asetusluonnoksen lyhyt- ja pitkäkestoisia vaikutuksia sosiaalihuollon kehittämiseksi. Lausuntopalautteessa tuotiin myös esille, että sosiaalialan osaamiskeskusten alueelliseen ja paikalliseen ulottuvuuteen tulisi kiinnittää huomiota sekä alueiden erityispiirteiden vaikutukseen yhteistyöaluetasoiisiin osaamiskeskuksiin.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Suurin osa lausunnonantajista piti ehdotettua osaamiskeskusten valtionavustuksen rahoitusta riittämättömänä. Ongelmallisena pidettiin sitä, että osaamiskeskusten hallinnollinen organisoituminen on kytkeyty hallituksen kehysriihessä kirjattuun säästötavoitteeseen. Huomiota kiinnitettiin esimerkiksi siihen, että jo nykyinen rahoitustaso on vaikeuttanut lakisääteisistä tehtävistä suoriutumista. Ehdotettu valtionavustuksen leikkaus vähentää merkittävästi osaamiskeskusten toimintamahdollisuuksia sekä vaarantaa entisestään lakisääteisten tehtävien hoitamista. Lausuntopalautteessa tuotiin myös esille, että rahoituksen leikkaus vaikeuttaa uuden osaamiskeskusrakenteen käynnistymistä. Toisaalta joissakin lausunnoissa nähtiin tärkeänä tiivistää yhteistyötä sekä selkeyttää muiden toimijoiden vastuita ja velvollisuuksia, jotta uusilla sosiaalialan osaamiskeskuksilla on edellytykset suoriutua tehtävistään rahoituksen puitteissa.

Valtaosa asiasta lausuneista ei kannattanut määrärahan siirtoa yliopistotasaisen sosiaalityön tutkimusrahoituksesta sosiaalialan osaamiskeskuksille.

Asetusluonnoksen perustelumuiiota muutettiin, täydennettiin ja tarkennettiin lausuntokierroksella saadun palautteen perusteella. Asetusluonnosta ei muutettu palautteen perusteella, sillä valtaosa kannatti asetuseruonnoksen mukaista toimialuejakoa yhteistyöalueiden mukaisesti. Siirtymäaikaa ei myöskään ehdotettu pidennettäväksi 1.1.2026 saakka, sillä sosiaalialan osaamiskeskusten rahoituksen vähentyessä merkittävästi olisi siirtymäajan pidentäminen vain pidentänyt aikaa, jolloin nykyinen määrä sosiaalialan osaamiskeskuksia jakaisi valtionavustuksen keskenään. Toisaalta siirtymäaikaa ei myöskään ehdotettu aikaistettavan vuoden 2025 alkuun, sillä tällöin sosiaalialan osaamiskeskuksille ei olisi juurikaan jäänyt aikaa muodostua uusien toimialueiden mukaisesti. Asetuseruonnoksen perustelumuiiota on täydennetty sekä taloudellisten että muiden vaikutusten osalta. Taloudellisiin vaikutuksiin on täydennetty rahoituksen vähentymisestä seuraavia vaikutuksia, vaikka ne eivät johdukaan asetusmuutoksesta. Muita vaikutusten arvioiteja on täydennetty muun muassa alueellisten vaikutusten ja saamenkielisiin sosiaalipalveluihin liittyvien vaikutusten osalta. Myös säännökohtaisia perusteluja on tarkennettu muun muassa yhteistyön osalta sekä ohjauksen ja toimeenpanon seurannan osalta.

7 Säännökohtaiset perustelut

1 §. Osaamiskeskusten toimialueet. Pykälässä säädettäisiin sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueista. Pykälän 1 momentin mukaan sosiaalialan osaamiskeskukset ja niiden toimialueet olisivat seuraavat: 1) Etelä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittäisi Etelä-Suomen yhteistyöalueeseen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annetun valtioneuvoston asetuksen (91/2022) 1 §:n mukaan kuuluvat hyvinvointialueet; 2) Länsi-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittäisi Länsi-Suomen yhteistyöalueeseen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan kuuluvat hyvinvointialueet; 3) Sisä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittäisi Sisä-Suomen yhteistyöalueeseen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan kuuluvat hyvinvointialueet; 4) Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittäisi Itä-Suomen yhteistyöalueeseen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan kuuluvat hyvinvointialueet; 5) Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, joka käsittäisi Pohjois-Suomen yhteistyöalueeseen sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annetun valtioneuvoston asetuksen 1 §:n mukaan kuuluvat hyvinvointialueet.

Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa mainittujen osaamiskeskusten ohella toimivan ruotsinkielisen sosiaalialan osaamiskeskuksen toimialue käsittää koko maan. Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 1 §:ssä säädetään jo, että ruotsinkielisen väestön tarpeita varten on lisäksi ruotsinkielinen osaamiskeskus. Tämän vuoksi asetuksessa säädettäisiin ruotsinkielisen sosiaalialan osaamiskeskuksen osalta vain sen toimialueesta.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Sosiaalialan osaamiskeskukset sijoittuisivat siten, että jatkossa kullakin yhteistyöalueella olisi yksi sosiaalialan osaamiskeskus. Niiden lisäksi olisi yksi ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus, jonka toimialue käsittäisi koko maan.

Järjestämislain 35 §:n 1 momentin mukaan hyvinvointialueiden järjestämisen sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten on viisi sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöaluetta. Kuhunkin yhteistyöalueeseen kuuluvat hyvinvointialueet säädetään valtioneuvoston asetuksella siten, että 34 §:ssä tarkoitetut yliopistollista sairaalaa ylläpitävät hyvinvointialueet ja HUS-yhtymä kuuluvat kukin eri yhteistyöalueeseen. Yhteistyöalueiden on oltava maantieteellisesti yhtenäisiä sekä alueen väestön sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisen ja tuottamisen, asiakas- ja potilasturvallisuuden ja palvelujen saavutettavuuden kannalta toiminnallisia kokonaisuuksia.

Kuhunkin yhteistyöalueeseen kuuluvista hyvinvointialueista säädetään sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annetulla valtioneuvoston asetuksella. Asetuksen 1 §:n mukaan hyvinvointialueiden järjestämisen sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten olevat yhteistyöalueet ja yhteistyöalueisiin kuuluvat hyvinvointialueet ovat:

- 1) Etelä-Suomen yhteistyöalue: a) Etelä-Karjalan hyvinvointialue; b) Helsingin kaupunki; c) HUS-yhtymä; d) Itä-Uudenmaan hyvinvointialue; e) Keski-Uudenmaan hyvinvointialue; f) Kymenlaakson hyvinvointialue; g) Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue; h) Päijät-Hämeen hyvinvointialue; i) Vantaan ja Keravan hyvinvointialue;
- 2) Itä-Suomen yhteistyöalue: a) Pohjois-Savon hyvinvointialue; b) Keski-Suomen hyvinvointialue; c) Etelä-Savon hyvinvointialue; d) Pohjois-Karjalan hyvinvointialue;
- 3) Sisä-Suomen yhteistyöalue: a) Pirkanmaan hyvinvointialue; b) Kanta-Hämeen hyvinvointialue; c) Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue;
- 4) Länsi-Suomen yhteistyöalue: a) Varsinais-Suomen hyvinvointialue; b) Satakunnan hyvinvointialue; c) Pohjanmaan hyvinvointialue;
- 5) Pohjois-Suomen yhteistyöalue: a) Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue; b) Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue; c) Kainuun hyvinvointialue; d) Lapin hyvinvointialue.

Ehdotettavassa asetusmuutoksessa viitattaisiin sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueista annettuun valtioneuvoston asetukseen kuhunkin yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden osalta. Näin myös mahdolliset muutokset yhteistyöalueiden jakoon tulisivat huomioiduksi sosiaalialan osaamiskeskuksien toimialueissa.

Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain mukaan sosiaalialan osaamiskeskustoiminnan tarkoituksena on luoda ja ylläpitää koko maan kattava alueellinen yhteistyörakenne sosiaalialan perus- ja erityisosaamisen edistämiseksi sekä sosiaalialan alueellista yhteistyötä edellyttävien erityisosaamista vaativien erityispalvelujen ja asiantuntijapalvelujen turvaamiseksi. Jatkossakin olisi ehdotuksen mukaan tarkoituksena, että sosiaalialan osaamiskeskukset sijoittuisivat koko maan kattavasti yhteistyöalueittain, jonka lisäksi toimisi ruotsinkielinen sosiaalialan osaamiskeskus kattaen koko maan. On sosiaali- ja terveydenhuollon integraationkin näkökulmasta tarkoituksenmukaisempaa, että sosiaalialan osaamiskeskukset sijoittuisivat saman aluejaon mukaisesti kuin on järjestetty muun sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyö. Tämä mahdollistaisi myös tiiviimmän yhteistyön muun sosiaalihuollon toiminnan kanssa.

Asetusmuutoksella määriteltäisiin uudelleen sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueet, mutta asetusmuutoksella ei itsessään perustettaisi uusia tai lakkautettaisi nykyisiä sosiaalialan osaamiskeskuksia. Osaamiskeskusten toiminta perustuisi sopimukseen. Näin ollen uusien sosiaalialan osaamiskeskusten perustamisesta tulisi sopia. Tämän lisäksi olisi sovittava, mitä tapahtuu niille nykyisille osaamiskeskuksille,

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

jotka eivät enää asetusmuutoksen jälkeen jatkaisi toimintaansa kyseisillä alueilla. Selkeyden vuoksi mahdollisesti jäljelle jääviä sosiaalialan osaamiskeskuksia, jotka eivät enää olisi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisia sosiaalialan osaamiskeskuksia, ei tulisi enää kutsua sosiaalialan osaamiskeskukseksi.

Uuden toimialuejaottelun mukaisen osaamiskeskuksen voisivat muodostaa sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 1 §:n 2 momentin mukaan kunkin toimialueen hyvinvointialueet yhdessä yliopistojen, ammattikorkeakoulujen ja muiden sosiaali- ja terveysalan oppilaitosten, maakunnan liittojen, aluehallintovirastojen, järjestöjen ja yritysten sekä muiden sosiaali- ja terveysalalla toimivien eri tahojen kanssa. Edellä kuvattujen tahojen tulisi järjestää uusien osaamiskeskusten osaamiskeskustoiminta ja osaamiskeskusten hallinto keskinäisen sopimuksensa mukaisesti (laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta 3 §). Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta ja sosiaalihuoltolain 52 §:n kumoamisesta on todettu, että käytännössä osaamiskeskustoiminta ja keskuksen hallinto voidaan järjestää joko erillisen oikeushenkilön muotoon tai sopimus pohjaisella mallilla. Alueellisiin tarpeisiin pohjautuva verkostomainen yhteistyö voidaan organisoida eri tavoin siten, että hallinto voidaan pitää kevyenä. Osaamiskeskustoiminnassa ja osaamiskeskuksia muodostamassa mukana olevat edellä kuvatut tahot voivat perustaa osaamiskeskuksen toimintaa varten esimerkiksi osakeyhtiön, yhdistyksen tai muun yksityisoikeudellisen yhteisön. Mitään yhteisömuotoa ei aseteta tässä suhteessa erityisasemaan, vaan sanottujen tahojen tulisi itse arvioida eri yhteisömuotojen käytännön toimivuutta osaamiskeskustoiminnan näkökulmasta. (HE 154/2001 vp, s. 17) Osaamiskeskusten on hyödyllistä tehdä tiivistä yhteistyötä eri toimijoiden ja toisten sosiaalialan osaamiskeskusten sekä esimerkiksi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa.

Osaamiskeskustoiminta ja osaamiskeskuksen hallinto voitaisiin järjestää myös sopimus pohjaisella mallilla. Tässä mallissa osaamiskeskuksen muodostavat eri tahot sopisivat keskenään tarkemmin osaamiskeskuksen päätöksenteosta ja hallinnon järjestämisestä. Käytännössä sopimuksessa olisi otettava kantaa useisiin keskuksen käytännön toiminnan kannalta tärkeisiin kysymyksiin, joten sopimuksen sisältöön, muotoiluun ja tarkkuuteen olisi syytä kiinnittää riittävää huomiota. Osana hallinnon järjestämistä koskevaa sopimusta tulisi aina sopia esimerkiksi siitä, miten osaamiskeskukseen otettaisiin mukaan uusia tahoja sekä miten ja millaisin vastuunalaisuuksin tai muin ehdoin voi tapahtua osaamiskeskuksesta eroaminen tai erotetuksi tuleminen. Myös sopimus pohjainen malli edellyttää käytännössä sitä, että tietyt osaamiskeskuksen toiminnot on järjestettävä erillisen oikeushenkilön nimissä. Näitä toimintoja olisivat ainakin osaamiskeskuksen henkilöstön palvelussuhteiden solmiminen (4 §) sekä valtionavustuksen vastaanottamiseen, käyttöön ja valvontaan liittyvät tehtävät (6 ja 7 §). (HE 154/2001 vp, s. 17)

Samaan sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueeseen kuuluvien hyvinvointialueiden on tehtävä yhteistyösopimus, jossa tulee sopia koulutus-, tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio toiminnan toteuttamisesta sekä yliopistollista sairaalaa ylläpitävän hyvinvointialueen koordinaatio-, ohjaus- ja neuvontatehtävistä näissä toiminnoissa. Yliopistollista sairaalaaan ylläpitävän hyvinvointialueen koordinaativastuu olisi hyvä myös huomioida sosiaalialan osaamiskeskuksia organisoitaessa.

Uusien perussopimusten laadinnassa olisi luotava siirtymäratkaisut sille, miten aiemman toiminnan eli nykyisten sosiaalialan osaamiskeskusten omaisuus, henkilöstö, velvoitteet, sopimukset, tehtävät, hankkeet ja muu toiminta siirtyisi uusille osaamiskeskuksille käytettävissä olevan rahoituksen puitteissa. Nykyisissä sosiaalialan osaamiskeskuksissa työskentelee osaavaa henkilöstöä niin vakituisissa kuin määräaikaisissa tehtävissä. Osaamiskeskuksilla on myös käynnissä esimerkiksi hankkeita, jotka voivat olla monivuotisia.

On mahdollista, että asetuksen voimaantulon jälkeen jotkin nykyisistä sosiaalialan osaamiskeskuksista jatkaisivat toimintaansa ja uuden toimialuejaottelun mukainen uusi sosiaalialan osaamiskeskus perustettaisiin olemassa olevan sosiaalialan osaamiskeskuksen pohjalle. Toisaalta ei myöskään ole estettä

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

sille, että nykyiset osaamiskeskukset jatkaisivat toimintaansa, vaikka ne eivät olisi enää sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisia sosiaalialan osaamiskeskuksia. Tällöin kyseinen sosiaalialan osaamiskeskus ei kuitenkaan enää olisi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukainen sosiaalialan osaamiskeskus eikä se voisi saada myöskään sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain mukaista valtionavustusta toimintaansa.

Sosiaalialan osaamiskeskusten toimialueiden muutoksen toimeenpano tulisi tapahtumaan tiukassa aikataulussa. Asetusmuutoksen toimeenpanon onnistumisen kannalta on tärkeää tarjota siihen sosiaali- ja terveysministeriöstä tukea ja ohjausta. Lisäksi asetusmuutoksen sekä siitä irrallisen tapahtuvan rahoituksen vähenemisen vaikutuksia on tarpeen seurata. Jatkossa on syytä myös arvioida asetusmuutoksen tarjoamat mahdollisuudet sekä rahoituksen vaikutukset suhteessa sosiaalialan osaamiskeskusten lakisääteisiin tehtäviin ja arvioida näistä johtuvat mahdolliset muutos- sekä kehittämistarpeet. Myös mahdollista tarvetta sosiaalialan osaamiskeskusten hallinnon järjestämistavan yhdenmukaistamiseen voidaan tässä yhteydessä arvioida.

4 §. Erityisen valtionavustuksen osuus. Erityisenä valtionavustuksena maksettaisiin 1,5 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuselle saamenkielisen väestön palvelutarpeiden huomioon ottamiseksi tarpeellisiin tehtäviin.

Sosiaali- ja terveysministeriö ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus sopivat keskenään tarkemmin valtionavustuksen käytöstä.

Sosiaalialan osaamiskeskuksista annetun lain 6 §:n mukaan osaamiskeskustoiminnan tukemiseksi suoritetaan valtionavustusta. Valtionavustus maksetaan sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 3 §:ssä tarkoitetun sopimuksen mukaisesti määräytyvälle oikeushenkilölle.

Valtionavustuksen yleisiä määräytymisperusteita ovat kunkin osaamiskeskuksen toimialueen asukasluvu ja pinta-ala. Ruotsinkieliselle osaamiskeskuselle suoritettavan valtionavustuksen määräytymisperusteena on kuitenkin ruotsinkielisen väestön osuus koko maan väestöstä. Yhdelle tai useammalle osaamiskeskuselle voidaan lisäksi myöntää erityistä valtionavustusta sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain 2 §:n 2 momentissa tarkoitetun tai muun valtakunnallisen erityistehtävän suorittamiseksi.

Valtionavustuksen määräytymisperusteiden keskinäisistä painokertoimista, ruotsinkielisen osaamiskeskuksen valtionavustuksen osuudesta sekä erityisen valtionavustuksen osuudesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Aiemmin erityisenä valtionavustuksena on maksettu sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaan 0,75 prosenttia valtionavustuksen kokonaismäärästä Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskuselle pohjoismaisten yhteistyöverkoston luomiseksi kaikkien osaamiskeskusten käyttöön. Hallituksen esityksen eduskunnalle laeiksi sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta ja sosiaalihuoltolain 52 §:n kumoamisesta mukaan erillinen määräraha myönnettiin saamenkielisten huomioimiselle osaamiskeskuksen valmistelussa lisäksi pohjoismaisen yhteistyöverkoston rakentamiseen (HE 154/2001 vp, s. 20). Sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annettu laki ja valtioneuvoston asetus tulivat voimaan 1.1.2002. Näin ollen on perusteltua, että erityistä valtionavustusta ei maksettaisi enää pohjoismaisten yhteistyöverkoston luomista varten. Lisäksi valtionavustuksen kokonaismäärän ollessa vähäinen, ei sen pilkkomista katsottaisi tarpeelliseksi.

Pykälän otsikkoa muutettaisiin myös vastaamaan paremmin pykälän sisältöä ja asetuksenantovaltuutta.

Asetus on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2025.

Hallitussihteeri Sonja Jantunen

VN/13111/2024

Ennen asetusmuutoksen voimaantuloa voidaan ryhtyä muutoksen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin. Tällaisia toimenpiteitä voisivat olla esimerkiksi uusien sosiaalialan osaamiskeskusten perussopimusten valmistelu ja laadinta.